

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON

**Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al Cercetării
Științifice (CNCS)**

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

ISBN: 978-606-49-1596-2

Corectare: Eleonora Tipuriță și Didona Ionescu

Redactor: Isabela Brănescu

Editor: Valentin Ajder

Dan Tipuriță

trestia de zahăr

E I K O N

București, 2025

CAPITOLUL I

Citadela părăsită / 5

CAPITOLUL II

Poarta de aur a Levantului / 36

CAPITOLUL III

Treptele infernului / 55

CAPITOLUL IV

Drum spre nicăieri / 71

CAPITOLUL V

Pași spre lumină / 90

CAPITOLUL VI

Trestia de zahăr / 109

CAPITOLUL VII

Muzica inimii / 134

CAPITOLUL VIII

Doi pași înainte, unul înapoi / 147

CAPITOLUL IX

Căutarea / 167

CAPITOLUL X

Împlinirea / 183

Notă biografică / 203

CAPITOLUL I

Citadela părăsită

Evlavios, Radu Novac își mângâie pieptul cu trei cruci mici și moi, ca un zbor legănat de fluture.

— Doamne păzește-mă, șopti cât se poate de încet.

Ar fi trebuit să-și lege pașii, să și-i țintuiască într-un loc bun și frumos. Dar nu fusese așa. Inconștienți cum sunt ei, pașii l-au trimis adesea la acele adrese, de unde omul simțise uneori că i se va trage pierzania.

Novac fusese în copilărie un puști greu de suportat chiar și de el însuși, pretențios, complicat pe dinăuntru. Nu se putea împăca cu ce vedea sau auzea. Trebuia să treacă totul prin filtrul minții, cea pe care o avea el pe atunci, și despre care avea păreri bune, ca despre o prietenă apropiată, să interpreteze în felul său, pe atunci ciudat, căutând fața nevăzută și neuzită a evenimentelor. Se născuse lângă o mahala, într-un cartier boieresc râvnit de toți potentatii vremii.

— Pe atunci eram prea complicat pentru a putea fi înțeleș chiar și de mine însumi, spunea adesea. Simțeam zgomotul luptelor care se dădeau în carnea mea, între cel ce eram și cel care aș fi dorit să fiu. Era o luptă inegală, câștigată mereu de cel care îmi legase de trup slăbiciunile. Și aveam multe, nici nu știu de unde căpătasem atâtea.

În copilărie, răuvoitorii ziceau că pe el îl făcuse diavolul la o beție, nu maică-sa cu taică-su. Ei fuseseră părinți foarte de treabă. Și pe atunci nici nu se întreba cine-i turnase lui în cap lăturile atâtor metehne pământești. Poate din cauza lor în toate zilele sale proaste se simțise ca un fel de naiba în drum. Nu-i era de nimic. Nici de foame, nici de sete, iar când mai crescuse, nici vreun dor de codrul verde. Îi era aiurea în toate zilele sale necurate de pe pământ. Mama îi spusese că fusese așa încă din pântecul ei: un nestăpânit care o chinuise. Norocul lui fusese că perioada aceea, care mai târziu aflase că se numea atât de frumos, *viața intrauterină*, la noi nu se punea, nu se băga în seamă, nu se număra, nu se socotea, ca la chinezi. Aflase mai târziu că la ei se ia în calcul la numărul anilor, la vârsta chinezului.

Câtă bătaie mâncase, numai el știa. Pe vremea aceea se spunea că bătaia ar fi ruptă din rai. Ca și cum pe el numai bătaia îl lega de paradis. Halal copilărie! Mai târziu, în adolescență, asta a purtat numele de *cafteală*, pe care n-o mai încasa numai el, avea grijă să o dăruiască și altora.

Între timp, crescând, fiind năpădit de responsabilități, se cumintise. Devenise un model, pe principiul lumesc, că, orice diavol cu timpul devine înger. Terminase facultatea, intrase în câmpul muncii, fusese promovată în conducerea Centralei. Timpul trecuse, mintea i se copsese, obiceiurile vechi, care semănau cu toate păcatele copilărești ale cartierului se pierduseră, foștii lui prieteni pleaseră care încotro. Rămăsese aproape singur în cartier, păstrându-și lângă suflet numai câțiva prieteni, pe care îi câștigase mai mult pe parcurs. Împlinise treizeci și cinci de ani. O vârstă frumoasă.

Dar, cum nicăieri vremea nu stă pe loc, și lumea din jur în ultimul timp se transformase. Venise revoluția, cu

toate schimbările pe care le trăsese după ea ca pe un năvod, iar în năvodul acesta fusese prins și el, tocmai când se împăcase cu el însuși, considerând că devenise omul și specialistul perfect. Ar fi venit vremea să se așeze la casa lui, ca un om onorabil, cu familie, așa cum îl sfătuiau prietenii lui cei mai apropiați, Doru și Vergu.

Tocmai atunci se petrecuse necazul. Fusese pus pe liber. Adică, dat afară din serviciu.

— Ce să facă el la treizeci și cinci de ani, un medic veterinar cu domiciliul stabil în București?

— Dorule! Știi că m-a dat afară Lunganu? După atâția ani de muncă.

Șeful cel mare, generalul, așa cum îl numeau toți, directorul general al Centralei, era dumnezeul tuturor subalternilor din țară. Și nu erau puțini. Vreo treizeci de mii care roboteau pe moșia aviculturii. Fiecare județ avea cel puțin câte o întreprindere avicolă condusă de un director. Centrala era forul superior al celor patruzeci și două de unități. Când se plictisea de stat în Centrală, Lunganul, omul de doi metri, directorul general, o lua din unitate în unitate, din județ în județ, singur la volan, fără șofer, pentru a i se pierde urma. N-avea nevoie de martor turnător. Era primit ca un prinț de către toți directorii de întreprinderi, subalternii direcți, care erau în drum, și care îi cunoșteau slăbiciunile. Năravurile acestea curgeau unele din altele. Temenelele și lingușelile nu costau. Nici femeile menite să-i însuflețească patul cu trupul lor, și care erau plătite în natură. Cum altfel? Unele căpătau protecție. Nici nu le trebuia altceva. Erau fete tinere, frumoase, curate, mai școlite, dar nu prea mult, să nu le crească pretențiile. Una se plânsese odată că nu mai voia să se mai ducă la hotel, în camera șefului de la București, unde era trimisă. Îi spusese directorului său că nu mai vrea și gata.

Ce ascundea refuzul ei nu s-a aflat. Dar, ca totdeauna, bănuielile erau mai presus decât realitatea

Radu Novac își aminti ce-i spusese lui un coleg în urmă cu vreo zece ani, când abia intrase în Centrală: atenție, Novacule, ai grijă pe cine pui ochii, să nu te vadă Lunganu. Dacă-ți dă un șut nu te mai oprești până-n Botoșani. Nordul țării te mănâncă. Nu mai ieși la lumină, îți blestemi zilele pe acolo.

Pentru directorii de unități avicole din fiecare județ, de un cuvânt al Lunganului depindea totul: liniștea, banii, pacea și poziția în fața primului secretar, articole elogioase prin ziare, și câte și mai câte. Generalul era omul-Dumnezeu. Cine se punea rău cu el, putea să-și comande cruce la cimitir. Era un om terminat. Adio carieră, liniște sufletească, și celelalte. N-aveai pace, n-aveai nimic.

— Mai ții minte, Dorule, cum ni se plâneau directorii? Până și ei se săturaseră.

Apoi, apăruse ca din senin schimbarea. Se întâmplase minunea, adică se ițise românul, se întâmplase revoluția. Lunganul stătuse un timp ascuns ca struțul. Nimeni nu știa unde.

— S-a băgat la fund, spusese cineva.

Iar după ce se lămurise omul că nu era niciun pericol, își scosese capul. Își reluase obiceiurile.

— Pe mine să mă dea afară, Dorule? Nu știe el, dar cu mine și-a găsit nașul, se oțărâse Novac. Nu las lucrurile așa. Epoca lui s-a dus. Omul e depășit, e praf!

— Nu te grăbi să tragi concluzii, nu vezi că ăștia n-au plecat? Sunt tot la butoane. Se sprijină unul pe altul și plutesc. Ca stuful. Nu poți vedea dincolo de ei. Trebuie să te streкори, să te vâri în stufăriș, să faci parte din tagma lor. Să fii trecut pe tabel. Ești pe tabel, Novacule? Nu ești!

— În ce parte mă sfătuiești să o iau? Cine să-mi arate mie un drum pe îmbulzeala asta? Norocul? N-are mamă, n-are tată. Niciodată n-a avut. Nici milă, nici Dumnezeu. Frunză în vânt, asta am ajuns.

Novac se întâlnește și se dăduse în vorbă la o halbă de bere cu Doru, colegul de serviciu.

— Ce te superi Radule? Ne vine rândul. Nu vezi ce e în jur? Totul se desființează. Praful și pulberea. Ce ai cu Lunganu? Dacă n-ar fi fost el, ar fi fost altul. Pe tine te-ars primul pentru că te-ai lăudat că nu-ți pasă. Că ne îngropi în bani. N-ai zis tu așa prin birouri, că tu ai ajuns deja capitalist? Omul avea ordin să subțieze personalul, nu vedeai că eram deja prea mulți. Pe cei cu pile nu-i putea scoate, și omul avea șoptitori peste tot. Nu vezi ce se întâmplă în jur? Cad întreprinderile ca muștele stropite cu neguvon. Acuma ce te plângi? Tu singur ți-ai făcut-o!

— Am zis și eu așa, ca să mă dau mare. Parcă nu m-ai cunoaște. Mă apucasem de crescut prepelițe. Le țineam în casă. Aveam și eu până în două sute. Munceam ca un hamal. Abia puteam să le vând ouăle. Mă lăudam pentru că așa sunt eu, ca să-mi fac curaj. Iar la mine vorbele sunt ca aerul, doar și ele sunt făcute din aer. Aer croșetat. Am în gât două andrele, și când le dau de lucru, nu se mai opresc. Așa, o literă pe față, alta pe dos. Și gata, iese cuvântul țesut, dacă vrei, îl scot și în culori. Ție nu ți se întâmplă?

— Nu știu, n-am imaginația ta.

— Parcă e vorba de imaginație, e exercițiu.

— Acum ce te plângi? Dacă pui la socoteală ciugulitul banilor din prepelițe, oricum, nu mori. Tot ai de-o bere. N-ai familie, n-ai greutăți. Ai, mănânci, n-ai, mai rabzi și tu. Noi ăștilalți suntem păduchi, nu s-a lipit nimic. Slujba asta ne-a mâncat anii.

O nouă înserare se născuse. Începuse să cadă din spre apus picăturile ei mari de lumină roșie, ca ploaia. Ploaia luminii. Novac zâmbi, încântat de găselnița imaginii. Prin geamul localului se strecura lacrima gălbuie a unui soare obosit. Căzuse în halba lui de bere, străluminând-o. Era un semn bun. Cerul voia să-i arate drumul cel nou?

Știa că, indiferent cât de prieten se dă omul de lângă tine, nu ți-e frate. Chiar și frate să-ți fie, oricare voce a omului ascunde un gând. Sau mai multe. Omul îl exprimă doar pe cel care e la vedere, adică în față. Celelalte gânduri stau în umbră, ascunse auzului. Iar unele sunt și spurcate, fără Dumnezeu.

Zâmbi rătăcit, ca și cum zâmbetul îi plecase pe un drum necunoscut. Continuă:

— Omul se luptă de la naștere cu moartea lui, Dorule. O luptă mare cât o viață. Până la urmă se lasă învins, plictisit de prea multă trăire. Restul sunt lupte mărunte, pe care unii le numesc belele, alții păcate, sau pedepsele Domnului.

Acum, Radu Novac știa, urma să dea o luptă. Pe cea cu Lunganu o pierduse. Trebuie să învețe să fie și diavol și înger în același timp, într-o lume nouă, neașezată încă.

— Omul nu se naște de la început acela ce ar crede a fi acolo, în miezul lui, spunea adesea. Omul se creează pe parcurs. Unii au în ei chiar mai mulți indivizi, care s-au format pe rând, întâi unul, apoi celălalt. La mine care o fi fost primul?

— Lasă filosofia asta de trei parale. Eu, să fiu în locul tău nu m-aș teme de Lungan. I s-au tăiat picioarele. N-are cum lovi. Toți știu că a fost ales membru supleant al C. C. la ultimul Congres. Asta e o mare belea acum. E ca o ghiulea atârnată de picioare, ca la ocnași. A mai fost și securist cu grad mare, ca toți la nivelul lui. Toată

lumea știe. A fost prieten cu generalul Macri. Are prea multe bube. O să vezi, o să-l zboare din funcție chiar ai lui.

— Aiurea. Când un copil este suferind de o meteahnă oarecare, părinții lui se îmbolnăvesc de toate bolile care sunt pe pământ. Așa și cu ăștia, sunt toți o familie. Ei acolo sus, noi aici, la talpă. Vrei să te ridici, îți dau în cap. Nu ești de-al lor. Ai auzit ce a făcut colega noastră? Deșteaptă femeie. A simțit perfect timpurile care au venit. N-a tocat vremea ca noi. Le-a tras-o.

— Am auzit ceva, dar asta este escrocherie pe față. Nu cred că se va termina bine pentru ea. De la cine a luat banii?

— De la unități. Directorii, creduli, au plătit-o, că de, era de la Centrală.

Povestea ei făcuse înconjurul țării. Se lăudase peste tot că a făcut rost de un vapor cu șroturi de soia, care tocmai intrase în portul Constanța, venind din Brazilia. Pomană curată. Soia până atunci fusese fructul oprit, greu de procurat.

— Și fraierii, directorii, au căzut în plasa ei. I-au dat banii în avans, urmând ca ea să le aducă marfa la poarta întreprinderii. Totul a fost o minciună ordinară. O cacealma. Cine a învățat-o și a fost în spatele ei, habar n-am. Femeia s-a evaporat. Cine știe pe unde mai e acum. Poate în Brazilia. La noi e vid legislativ. Escroaca a știut să profite.

— Pleacă ai noștri, vin ai noștri, noi trăim la fel, ca proștii.

— Chiar și zilele se mai întorc de unde au plecat. Dar adevărul, adică dreptatea?

Cei doi colegi se susțineau unul pe altul. Amândoi se refereau la aceleași valori. Așa cum le puteau ei

înțelege. Lucraseră împreună ani buni la Centrală. Iar acum băuseră halbele de bere acolo, la cârciuma cartierului, pe care americanul care o înființase o botezase O. K. Deli. Ar fi putut primi o denumire lipsită total de imaginație ca Restaurant, cum se numeau toate localurile *epocii de aur*. Sau o altă denumire, mai sugestivă, cum se pun acum, cum ar fi *Adio mamă*, sau *Bei aici și mori acasă*, ori, și mai interesant, *Te-am văzut printre morminte*. Ceva în legătură cu viața care se petrece acolo, înăuntru, între pereții localului. Dar, denumirea venise din vest, de dincolo de ocean, cu alt suflu, cu o modernitate pe care societatea nouă o îmbrățișase imediat.

Clădirea fusese adusă cu vaporul sub formă de panouri, traversase Atlanticul, Marea Mediterană, apoi Marea Neagră. O adusesse americanul armean, patronul. Omul copilărise în republica noastră populară pe vremea lui Dej, și la 20 de ani, prin anii 60, o ștersese în occident cu părinții. Lucrase la Vocea Americii unde purtase numele de Tudor Vâlceanu. Închiriasse spațiul de la proprietar, la intersecția străzilor Popa Marin cu Șerban Petrescu, lângă Sala sporturilor Floreasca. Înainte, acolo fusese un spațiu viran, împrejmuț cu un gard peste care unii aruncau gunoaiele.

Pentru montarea clădirii, o casă tipic americană, venise împreună cu un meșter din State, care îi ridicase în două săptămâni pereții. Se ivise o minune de clădire, cu spații auxiliare pentru bucătărie, depozitare, și mai ales o încăpere mare, luminoasă, cu geamuri glisante. Spațiul era deosebit. Cald, intim, îmbietor în special iarna. Cum dădea căldura, mesele erau scoase afară, pe terasa localului.

Acolo se întâlneau infinitul și veșnicia, o imagine a spațiului și a timpului. Se știe că mintea omului e prea neîndestulătoare pentru a înțelege noțiunea de infinit.

La fel și cea de vid. Nu poate îmbrățișa nimic. Să-l înțeleagă, nici atât. Iar timpul, ca unitate de măsură a veșniciei, nu și-a aflat în percepția oamenilor instrumentele de măsură necesare. Anii, mileniile n-ar fi fost suficiente.

Pentru atmosfera din interiorul unor astfel de locuri, ar fi trebuit inventate alte noțiuni, fără să conțină dimensiuni măsurabile, omenești. Așa cum au sentimentele, fericirea, iubirea, durerea. Și care aici, la O. K., căpătau valori. Acolo spațiul, chiar și timpul, după câteva halbe sau sticle de bere, după două trei carafe de vin, căpătau materialitate. Puteai să-i pui piedică vremii, să o împarți în felii de viață cu un cuțit imaginar. Spațiul devenea ușor ca mirosul de mititei sau grătare. Puteai călători pe aburul lor fermecat prin tot universul, fruntea devenea un palat al minții pentru rezolvarea incertitudinilor toate.

Târziu, în puterea nopții, la plecare, înțelegea oricine, adică cei care se mai puteau ridica de pe scaune că numai aici, la intersecția acelor străzi era locul unde se afla aerul nefabricat și curat al universului necunoscut. Și nicăieri altundeva. Numai aici puteau fi spălate necazurile omului. Și nu cu apă chioară, ca mâinile lui Pilat din Pont. Ci cu vorbele scufundate adânc în himera băuturii, ca în seara aceea.

În urmă cu an și jumătate, Radu Novac participase și el, ca tot românul, conștient sau nu, la revoluție. Nici nu-și pusese întrebarea de ce.

— De aia, ar fi răspuns, dacă l-ar fi întrebat cineva.